
spreken tot de ziel en het gaan van de weg die Hij wees. De opgegeven Schriftlezing was Psalm 142, een smeekgebed van koning David om Gods hulp en leiding. Het slotlied was Ps. 31:9: 'Mijn weêrpartijders, zeer te duchten, verwekken mij elks haat en mijner burens smaad'. Er stond wat te wachten. De tekstkeus, Psalm 17:3: 'Hij bezocht mij des nachts', beloofde eveneens het nodige. Als thema koos Wisse 'Hoog bezoek in geheimenisvolle uren'. Aan de hand van zijn tekst lichtte de predikant toe dat hij heenging, omdat zijn kerkelijk-godsdienstige overtuiging niet strookte 'met den algemeenen toestand in het gereformeerd kerkelijk leven'. Zijn stap was het resultaat van een proces dat 22 jaar had geduurd. Een week van 'zwarte worsteling' was aan het besluit voorafgegaan. Nu hij uit de binnenkamer kwam, trad hij naar eigen zeggen voor de gemeente op 'met hemelgeuren aan zijn priestergevaad'.¹⁰

Wisse hield nog even de spanning erin door in de middagdienst te zeggen dat alleen God wist of hij in de komende week op zijn besluit zou terugkomen.¹¹ De volgende dag vergaderde, zoals gezegd, de kerkenraad. Wisse nodigde de broeders uit om met hem uit te treden. De tweede voorzitter van de kerkenraad, C.J. van der Kaaden, de goed gebekte fractievoorzitter van de ARP in de Driebergse gemeenteraad, gaf hem echter krachtig weerwoord. Zijns inziens had het abrupte afscheid van de predikant andere redenen dan deze voorgaf. Had Wisse zich niet te veel door zijn gevoel laten leiden? Ook had het er veel van weg dat de predikant zich 'te groot' voelde voor de Gereformeerde Kerken. De preektijger ontving talloze beroepen van kleinere gemeenten, maar in de grote steden werd hij naar eigen zeggen 'genegeerd'. Kort tevoren nog was een actie in de Amsterdamse gemeente om hem beroepen te krijgen gestrand op een gebrek aan aanhang.¹² Dat prikkelde zijn 'vleesch'. Groot bezwaar had Van der Kaaden tegen de manier waarop Wisse afscheid wilde nemen van de Gereformeerde Kerken. Nooit had hij via kerkenraad, classis en bredere kerkelijke organen bezwaar aangetekend tegen de leer van de veronderstelde wedergeboorte. Over de verbondsleer waren er al vanaf de Reformatie verschillende opvattingen. De generale synode van 1905 had tot aller bevrediging uitgesproken dat niet de veronderstelde wedergeboorte, maar het bevel en de belofte van God de grond waren voor de doop. Een ouderling die het ontstaan van de gemeente in 1887 nog had meegemaakt, meende dat Wisse door zijn wijze van doen de kerk van de Doleantie 'in den grond trapte'. Twee andere broeders daarentegen gaven aan het volmaakt met hun predikant eens te zijn.¹³

De gedachtewisseling leidde tot niets. Het besluit was, ondanks de uitgesproken reserve, feitelijk al gevallen. 'De brug was opgehaald, het besluit genomen', zo parafraseren de notulen Wisses

¹⁰ *De Rotterdammer* 15 en 22 november 1920.

¹¹ *De Standaard* 16 november 1920.

¹² De Amsterdamse predikant C. Lindeboom voelde zich gedrongen te verklaren dat niet de kerkenraad Wisse van de lijst met kandidaten had afgevoerd, maar dat hij slechts een derde van het vereiste aantal stemmen had gekregen. *Noord-Hollandsch Kerkblad* 3 december 1920.

¹³ Vgl. de novembervergaderingen van de kerkenraad, de daarbij opgenomen correspondentie en Van Bennekom, *Negentig jaar jong*, 42v.